

Українські політичні партії діяли легально, у тому числі і комуністична. 13 жовтня 1938 р. уряд Праги офіційно визнав та надав право самоврядування (автономії) урядові Карпатської України.

Отже, напередодні Другої світової війни найбільшої дискримінації українці зазнавали в Румунії, дещо менше — в Польщі. У цих державах урядами проводилась політика насильницької асиміляції українців. Національні інтереси українців найбільш захищені були в Чехословаччині.

Ю. Крамар (м. Луцьк)

Політика польської адміністрації щодо національних меншин на Волині у міжвоєнний період

У міжвоєнний період поряд з поляками і українцями помітне місце у національній структурі населення Волині займали євреї, росіяни, а також чеські і німецькі колоністи. В прямій залежності від укладу міжнаціональних стосунків на цих теренах перебувала проблема територіальної цілісності східних воєводств Другої Речі Посполитої.

На початку 30-х років найчисельнішою (після поляків і українців) національною групою на Волині були євреї. Вони склали приблизно 10% загальної кількості жителів воєводства. Якими ж були відносини єврейської громади Волині з польською державною адміністрацією?

Загалом волинські євреї неприхильно зустріли відродження польської державності на Волині. Такий висновок можна зробити на підставі документів повітових органів влади.

На початку 1920-х років волинські євреї досить активно включилися в суспільно-політичне життя Волині. Під час парламентських виборів 1922 р., увійшовши до виборчого Блоку національних меншин, вони здобули 5 парламентських мандатів. Ще більшим був успіх єврейської громади на виборах до органів місцевого самоврядування у 1927 р. В містах ці вибори позначились повною перемогою євреїв, які здобули 60% усіх мандатів. На парламентських виборах 1928 р. волинські євреї отримали одне місце в сеймі і стільки ж в сенаті. Це стало можливим завдяки тому, що виборча кампанія 1928 р. проводилася під гаслом співпраці усіх національностей,

що проживали на Волині. Євреїв було включено до проурядового виборчого блоку разом з поляками і українцями.

З призначенням у 1928 р. на посаду воєводи Г. Юзевського, що реалізував програму «польсько-української співпраці» політика місцевої адміністрації щодо євреїв зазнала певних змін. Єврейське населення Волині Г. Юзевський розцінював як елемент, лояльний до польської державності, однак пасивний і позбавлений будь-якої політичної активності. Настрої, які панували в середовищі єврейства, воєвода ставив в залежність від економічних умов їх існування. Саме цей факт Г. Юзевський вважав визначальним у процесі поступової і поетапної асиміляції єврейського населення Волині.

У національній структурі населення Волинського воєводства помітне місце займали чеські колоністи. Чеська меншина на Волині, за даними перепису 1931 р. складала 1,3% усіх мешканців воєводства.

Чеських колоністів, які проживали на Волині, воєвода Г. Юзевський оцінював як елемент «дуже позитивний з економічного погляду». На думку воєводи, волинські чехи не становили серйозної небезпеки політиці польсько-українського зближення на Волині. При цьому вони неодноразово підкреслювали свою повну лояльність до Польської держави. Г. Юзевський вважав, що за сприятливих умов чехи можуть підлягати державній асиміляції.

Громадська і політична активність чехів Волині була досить високою. Чехи мали значне представництво в органах місцевого самоврядування. В ході місцевих виборів 1934 р. вони здобули 2,8% мандатів в повітових сеймиках і по 2,1% мандатів у гмінних і міських радах воєводських міст. Чеський громадський діяч В. Медина представляв чеську громаду Волині в Сеймі Речі Посполитої.

Третьою за чисельністю національною групою (46 883 особи) були німці. Політична активність німецької меншини на Волині була досить низькою. Німці не мали своїх представників у парламенті. Серед гмінних радних вони склали у 1934 р. лише 1,2%. Жодного німця не було в повітових сеймиках і магістратах волинських міст. Позиція Г. Юзевського щодо німецької меншини була досить обережною.

Неприхильну позицію воєвода займав стосовно російського населення, котре проживало на терені воєводства. Станом на 1931 р. на Волині налічувалося 23 387 росіян, переважно службовців, вчителів, священників, землевласників. На думку Г. Юзевського, російська присутність на терені Волині суперечила польським державним інтересам у цьому регіоні. У 30-і роки діяльність адміністрації, керованої Г. Юзевським, була спрямована на повне усунення росіян з місцевих і державних органів влади. Політика дерусифікації волинських міст, парцеляція маєтків великої зе-

мельної власності, процес українізації православної церкви фактично звели до мінімуму вплив росіян на суспільно-політичне життя воєводства.

Отже в своїй політиці стосовно національних меншин, які проживали на Волині польська воєводська адміністрація виходила передовсім з того, чи відповідали інтереси тієї чи іншої національної групи інтересам польської державної політики. Залежно від ступеня лояльності національних меншин до польської державності воєводська адміністрація визначала свою політику в «єврейському», «німецькому», «чеському» і «російському» питаннях.

В. Панасюк (м. Луцьк)

Національно-освітня політика волинських воєвод Г. Юзевського та А. Ґавке-Новака у 1928–1939 рр.

Економічна та соціокультурна занедбаність Волинського воєводства, переобтяжена поліетнічним і поліконфесійним складом його населення наприкінці 1920-х рр., як джерело суперечливості польської політики національного чи державного асимілювання волинян до спільноти II Речі Посполитої.

Шкільництво в процесі етнічної та державної гомогенізації Волині на ґрунті польськості — чи не найважливіший засіб державного урядування. «Волинська політика воєвод» Г. Юзевського та А. Ґавке-Новака як чинник подолання непослідовного, невідповідного і хаотичного дотодішнього впровадження ідеї колонізації меншин за допомогою школи.

Інтеграція — засадна мета здійснюваного Г. Юзевським «волинського експерименту» (нарада волинських послів і сенаторів 20 серпня 1928 р.). Безальтернативний характер ґрунтовної та незворотньої ментальної переорієнтації польської та української громад Волині; вирішальна роль шкільної політики в цьому процесі.

Конкретизація Г. Юзевським національно-освітніх складових «волинської програми» на конференції воєвод східних кресів у Луцьку (грудень 1929 р.): «поєднання національних елементів із державною культурою» за допомогою утравквістичної, двомовної, «бікультуральної» школи.

Декларативний характер поступок освітнім інтересам українців. Демінування на Волині утравквістичних шкіл. Санкціонування воєводою ад-